

EL DEBAT DINS L'INDEPENDENTISME

La lluita compartida del sobiranisme

Marina Llansana

Il·lustració: César Cromit

Bonavista és un barri de Tarragona separat del nucli històric per diverses barreres urbanístiques; polígons, pàrquings, descampats i la carretera nacional han portat els veïns de Bonavista a fer la seva. La renda per càpita està molt per sota de la mitjana catalana —algunes seccions censals estan entre el 4% de les més pobres de Catalunya— i a les urnes la suma de PSOE, C's, PP i Vox superen àmpliament el 50%, amb un creixement notable de Vox a les últimes eleccions espanyoles.

A Catalunya hi ha molts barris com Bonavista, que configuren aquest país d'acollida on conviuen des de fa dècades persones de procedències diverses. Però no sempre l'independentisme ha estat capaç de veure aquesta realitat, d'entomar-la i, el més important, de treballar-hi sense l'objectiu evangelitzador d'això que es coneix com a "convèncer indecisos", sinó amb la voluntat de deixar-se influir per aquesta realitat, de trobar els espais d'intersecció dels diferents mons i veure què poden compartir i com poden enriquir-se els uns als altres, des de la igualtat i amb la mirada posada al futur.

La realitat catalana també és la tots els carrers de totes les Bonavistes del país, i no saber-ho veure ha estat, al meu entendre, una de les principals errades que el sobiranisme ha comès en el darrer cicle protagonitzat per un embat amb l'Estat que ens va permetre exercir el dret a l'autodeterminació. Ras i curt: vam pretendre transformar la societat sense tenir-la en compte en tota la seva globalitat ni sense comprendre'n la seva complexitat.

És en la mesura que els ciutadans ens sentim part d'una comunitat que tenim l'oportunitat de contribuir al benestar col·lectiu i, alhora, ser beneficiaris d'aquest benestar

Un grup de joves de Bonavista va demanar fa un parell d'anys a la seu territorial d'Òmnium al Tarragonès que es programessin actes culturals també a Bonavista. Allà va començar un dels projectes més desconeguts d'Òmnium Cultural, però que si arriba a bon port i aconsegueix replicar-se a d'altres barris d'arreu de Catalunya serà clau per la cohesió social del país. Aquells joves van posar una necessitat sobre la taula i l'entitat hi va respondre obrint una "Casa de Cultura" al barri; n'assumeix el lloguer però més enllà d'això Òmnium no en decideix la programació; el local el gestionen les pròpies entitats del barri, els veïns i associacions en són els protagonistes i s'hi fa un treball comunitari i horitzontal. Òmnium es posa a disposició per ser útil a la societat i per escoltar-la i aprendre'n, i només demana que l'acció cultural que hi tingui lloc s'emmarqui en els eixos de treball de l'entitat: llengua, cultura, país i cohesió social. L'espai esdevé lloc de trobada dels col·lectius del barri i fa de la cultura una eina de cohesió social i el motor per generar un sentiment de pertinença col·lectiva entre ciutadans d'un territori amb independència del seu origen, de la seva llengua materna o de les seves circumstàncies de caràcter social.

És precisament en la mesura que els ciutadans ens sentim part d'una comunitat que tenim l'oportunitat de contribuir al benestar col·lectiu i, alhora, ser beneficiaris d'aquest benestar. És precisament aquest sentiment nacional inclusiu que justifica accions col·lectives com l'exercici del dret a l'autodeterminació, que considerem una necessitat social compartida.

La història demostra que en les societats que viuen situacions extremes com catàstrofes naturals, transicions de règim, guerres o pandèmies, es fa tan evident la necessitat que tothom cooperi per aconseguir objectius comuns, que això reforça la idea de nació social, de la nació construïda gràcies a la força i l'aportació que els seus ciutadans fan al projecte col·lectiu. Ho hem comprovat durant la pandèmia de la Covid-19: davant d'un Estat que utilitzava mecanismes del segle XIX i lluitava contra el virus amb un exèrcit de militars, la ciutadania ha actuat de forma horitzontal i solidària —des dels professionals de la salut fins als treballadors dels supermercats—, aportant el seu gra de sorra perquè ningú quedés enrere. I exactament això és el que va passar el 9N de 2014 i la tardor de 2017 a Catalunya; l'intent de l'Estat d'impedir que la ciutadania catalana votés va fer sortir la voluntat de la gent d'aportar el seu gra de sorra perquè es pogués tirar endavant el referèndum, mantenint escoles obertes, imprimint paperetes o, senzillament, fent cua per dipositar un vot dins una urna; el gest subversiu que ha marcat ja per sempre la història del país.

L'octubre de 2017: el gran aprenentatge col·lectiu

Del que va passar la tardor de 2017 en vam extreure una gran quantitat d'aprenentatges, dels quals dos són, al meu entendre, fonamentals: d'una banda vam descobrir del que era capaç el moviment sobiranista català organitzat i, de l'altra, del que era capaç l'aparell

repressor de l'Estat. Admetem-ho: ambdues coses ens van agafar desprevingudes gairebé a parts iguals.

Durant aquests quasi tres anys transcorreguts des de la celebració del referèndum convocat pel govern Puigdemont-Junqueras, ens hem posat d'acord que va ser un gran acte col·lectiu de desobediència civil en el marc de la lluita no violenta. Però ho hem teoritzat a posteriori; ha estat un cop ja fet quan hem pres consciència, com a moviment, de l'èpica del nostre gest.

La ciència política, com l'econòmica, tendeix a parlar de cicles perquè defensa que les societats oscil·len ideològicament d'una banda a l'altra de manera periòdica per les seves pròpies dinàmiques internes. No hi ha consens dins l'independentisme sobre quan comença i quan acaba el cicle polític que va dur Catalunya a l'intent de proclamació de la República Catalana, però recolzo la tesi que el procés independentista arrenca, per contradictori que sembli, amb el debat de l'Estatut d'Autonomia. Sense la valentia que va tenir Esquerra Republicana de Catalunya de plantejar des de l'independentisme una reforma de l'autonomia, no s'hauria pogut donar per tancat el model autonòmic. La sentència del Tribunal Constitucional espanyol tombant un Estatut referendat a les urnes va desembocar en un trencament emocional profund amb l'Estat d'una part molt important de la societat catalana, i ja no hi va haver marxa enrere. La decisió d'ERC de posar com a condició per governar amb el PSC l'any 2003 que Pasqual Maragall s'avingués a impulsar una reforma estatutària va ser criticada aleshores per una part de l'independentisme tradicional però s'ha revelat que era la via encertada; calia cremar totes les etapes per evidenciar la inexistència de la tercera via, la impossibilitat de l'encaix amb Espanya i, en definitiva, la necessitat de disposar d'un Estat propi.

Retrocedir a l'Estatut em permet parlar de la importància dels projectes polítics que neixen cadàver, que fins i tot els mateixos impulsors saben que no poden arribar a bon port però que, malgrat tot, cal impulsar-los perquè és la manera de demostrar que són inviables i passar a l'etapa següent amb el màxim suport social possible. És impopular dir-ho, però estic convençuda que és així: gràcies a totes les vegades que els independentistes han allargat la mà a Madrid sota una pluja d'acusacions en camp propi, ha crescut a Catalunya la certesa que amb Espanya no hi havia res a fer. Des de la intervenció el 2014 al Congrés dels Diputats de Jordi Turull, Marta Rovira i Joan Herrera defensant el traspàs de la competència per convocar referèndums —sabent que el Congrés ho tombaria— fins a la petició de referèndum acordat de Puigdemont, l'actual Mesa de Diàleg pactada amb Pedro Sánchez o la petició d'Amnistia pels presos polítics; són passos imprescindibles, encara que siguin crònica d'una mort anunciada, perquè demostren la incapacitat dels successius governs espanyols de trobar una solució política, i això incrementa automàticament la capacitat d'aglutinar forces del moviment independentista. No s'ha revelat fins ara una manera millor d'avançar sense deixar el gruix de la societat pel camí.

Gràcies a totes les vegades que els independentistes han allargat la mà a Madrid sota una pluja d'acusacions en camp propi, ha crescut

a Catalunya la certesa que amb Espanya no hi havia res a fer

Tornem als cicles. Si assumim per bo que el procés arrenca amb el debat de l'Estatut posant fi a l'oasi català i remonent les consciències autonomistes, podem considerar que aquest cicle acaba l'octubre de 2019 amb la sentència del judici contra els presos polítics catalans, un moment de màxima escalada repressiva dels poders de l'Estat i de mobilització al carrer. Amb la sentència del judici per l'1 d'octubre al Tribunal Suprem es tanca un cicle polític que ha deixat una societat catalana més empoderada, més formada en l'àmbit de la desobediència civil i en les seves conseqüències (la presó ja no és dissuasòria, ja no marca el límit de la lluita). I, en definitiva, més conscient de la magnitud del repte.

Ningú no pot negar que gràcies a l'1-O es va perfilar el marc del debat ideològic que es planteja: un poble que vol votar enfront d'un Estat que ho vol impedir amb l'ús de la violència. O dit d'una altra manera: democràcia contra autoritarisme. Aquesta certesa, juntament amb la força de la gent del carrer pacíficament organitzada avançant en complicitat amb les institucions i partits és el llegat que ens deixa el cicle viscut i que ha de permetre afrontar el proper cicle.

Alhora, el període viscut ha deixat un Estat més dèbil, amb la credibilitat internacional tocada, havent perdut la batalla de l'opinió pública. A l'espera del judici al Tribunal dels Drets Humans d'Estrasburg, aquelles ONGs i entitats internacionals que s'han posicionat ho han fet en contra de l'Estat espanyol: el grup de treball de detencions arbitràries de l'ONU, Amnistia Internacional, l'Organització Mundial contra la Tortura i *Front Line Defenders* han exigint l'alliberament, com a mínim, de Jordi Sánchez i Jordi Cuixart. També és cert que s'ha constatat que la diplomàcia la controlen els Estats i que, més enllà d'alguna reacció de suport extraoficial, Catalunya no ha pogut comptar amb el recolzament de cap cancelleria europea. Europa és un club d'Estats, i quan els estats se senten amenaçats tanquen files. Sense novetat al front.

El cicle també deixa una societat més madura políticament, una societat que ha viscut la repressió policial, judicial i política, que ha vist com se suspicien les institucions pròpies, com les clavegueres de l'Estat intentaven enfonsar els líders polítics. Una societat que ha viscut amb perplexitat l'*A por ellos*, el discurs del Rei del 3 d'octubre i desenes de judicis polítics —molts encara pendents de celebrar— que han portat a la presó i a l'exili les persones més rellevants del moviment. A això s'hi ha de sumar l'abandó dels sindicats majoritaris, de les principals organitzacions empresarials i les pressions pels trasllats de seus a les empreses, l'agressivitat dels principals mitjans de comunicació espanyols, l'intent de dividir la societat catalana mobilitzant l'espanyolisme al carrer. La catalana és una societat que ja ha viscut com és perdre. Però que també ha vist que pot arribar a guanyar.

Ho tornarem a fer però, com?

Ser més i més determinats

Algunes de les escenes del judici contra els líders civils i polítics catalans al Tribunal

Suprem quedaran ja per sempre en la memòria de les generacions que el van viure. Un dels episodis que de ben segur que perdurarà és l'al·legat final del president d'Òmnium, Jordi Cuixart, dirigint-se a Marchena amb veu ferma i afirmant: "Lo volveremos a hacer, ho tornarem a fer". Una frase que concentrava la voluntat de tot un moviment de mantenir-se dret i en lluita. Preguntat després en diverses entrevistes a què es referia exactament, Cuixart va concretar que cal tornar a exercir tots aquells drets i llibertats fonamentals que van ser condemnats en la sentència del judici; des del dret a l'autodeterminació, fins al dret de reunió i manifestació o la llibertat d'expressió —cal recordar que els líders de l'ANC i d'Òmnium van ser condemnats per la concentració davant de la Conselleria d'Economia el 20 de setembre de 2017, un exemple clar d'exercici del dret a manifestació que els va portar unes conseqüències impròpies d'un Estat democràtic—.

Cal ser-ne conscients: tornar a exercir els drets condemnats suposa, a la pràctica, tornar a plantejar un embat amb l'Estat. Tenim a favor els aprenentatges del cicle viscut, però falta encara una qüestió fonamental, que el periodista Eduard Voltas ha definit amb una expressió que subscric plenament: "Hem de ser més i més determinats". No existeix, doncs, cap dilema entre si cal treballar per ser més, o si cal forçar el nou embat; caldrà fer les dues coses.

Ser més té sentit per si mateix, independentment dels comicis electorals i del procés independentista, perquè significa enfortir el sentiment de pertinença col·lectiva a un país

"Ser més" significa construir el país amb la gent, incorporant-hi la seva veu, garantint-los la igualtat d'oportunitats i de participació política, sense que ningú hagi de fer renúncies. Ser més no és "ampliar la base" amb l'esperança d'obtenir uns determinats resultats electorals. Ser més té sentit per si mateix, independentment dels comicis electorals i del procés independentista, perquè significa enfortir el sentiment de pertinença col·lectiva a un país. Però aquest sentiment de pertinença costa molt d'aconseguir si hi ha grans diferències en les condicions materials de les persones; no podem ser un sol poble, per dir-ho en termes candeliàns, mentre una tercera part de la població visqui en risc d'exclusió i un 35 per cent pateixi una situació de precarietat econòmica. Qualsevol projecte per ser més que no treballi per millorar aquesta situació no és creïble i està condemnada al fracàs.

Cal, doncs, treballar per reconèixer la tasca de les xarxes veïnals i entitats socials i reforçar el teixit comunitari perquè generi sobirania en tots els àmbits. I cal treballar colze a colze per fer un país millor amb els del No, per trencar blocs i per demostrar que la idea de les "dues Catalunyaes" difosa per C's no és real. I hi ha molts fronts des dels quals fer-ho: la casa de cultura de Bonavista n'és un, el govern de la Generalitat i els Ajuntaments n'és un altre. Governar bé és, sense cap mena de dubte, la millor manera d'aconseguir reforçar el sentiment de pertinença, de garantir la justícia social que és la base de la cohesió, de transformar el país i posar les bases de la República. Governar bé també és una manera de parlar amb els del No i de diluir reticències i prejudicis.

Els grans consensos de país

S'ha dit sovint que Catalunya ha perviscut al llarg de la història gràcies als grans consensos de país. El consens per ser una societat avançada i que mira a Europa, el consens per mantenir viva la llengua catalana en la clandestinitat durant la llarga nit del franquisme, el consens per implementar la immersió lingüística a les escoles com a poderós instrument de cohesió, la lluita pels drets de les dones o pels drets laborals... Són algunes de les lluites compartides, empreses per persones anònimes que al llarg de la història han treballat pel bé col·lectiu i han contribuït a construir un barri, un poble, una ciutat, un país i un món millor. Sovint aquestes lluites no van ser compartides per molts de nosaltres, però tots ens vam beneficiar dels guanys aconseguits.

S'ha dit que Catalunya ha perviscut al llarg de la història gràcies als grans consensos de país. Sovint aquestes lluites no eren compartides per molts de nosaltres, però tots ens vam beneficiar dels guanys aconseguits

Les enquestes demostren que els grans consensos de país perduren i se n'incorporen de nous; un dels nous consensos que més cristal·linament descriu l'estat d'opinió de la societat catalana sobre la situació política és el desacord amb l'estratègia repressiva de l'Estat. Una enquesta publicada per *La Vanguardia* el juny de 2018 prop del 80% dels catalans estaven a favor de l'alliberament dels presos, i segons enquesta publicada pel diari *Ara* el desembre de 2018 el 80'4 per cent estaria d'acord que es convoqués un referèndum acordat en què es pogués votar sobre la independència de Catalunya, unes xifres que s'han anat repetint. I d'entre els nous consensos que s'incorporen hi ha, indubtablement, el de la lluita contra la corrupció i el desengany amb la monarquia espanyola que ha portat la Corona al precipici i ha accelerat l'entrada en fallida democràtica de l'Estat.

De la capacitat del moviment independentista de liderar aquests consensos en depèn, en bona part, la seva capacitat d'aglutinar forces. Si la idea de l'Amnistia genera consens, cal impulsar-la. Si la corrupció i el descrèdit de la monarquia espanyola és compartit, cal posar-lo de relleu. Si a Espanya no hi ha separació de poders, cal denunciar-ho a instàncies internacionals. Només així podrem aconseguir que la República catalana —com a solució per deixar enrere aquest Estat maltractador— sigui també una lluita compartida de país, defensada per sectors amplis i diversos del conjunt de la societat catalana.

El com i el quan

La funció de les entitats civils no és plantejar per quina via política s'ha de materialitzar la República —ni són partits ni els seus dirigents han estat escollits per la ciutadania—, en canvi sí que és feina de les organitzacions polítiques i les institucions proposar una solució política que pugui ser referendada a les urnes i avalada per una majoria suficient de la ciutadania, que ha de ser la majoria més gran possible si volem que la decisió presa pel

conjunt de la societat catalana sigui legítima i inqüestionable.

I per això caldrà molta determinació. Però això no es tradueix com s'ha dit moltes vegades, al menys al meu entendre, en una fusió de partits polítics sota unes mateixes sigles o en la configuració de candidatures electorals unitàries. Cal que entenguem la diversitat ideològica de l'independentisme que reflecteixen les eleccions al Parlament de Catalunya com una riquesa; ser diversos i plurals ens fa més forts i no més dèbils perquè garanteix que a l'espai independentista hi ha lloc per ideologies diverses i que, per tant, té una capacitat aglutinadora més gran. Precisament de la nostra capacitat d'incorporar gent al projecte del catalanisme i organitzar-la en depèn el nostre futur com a país.

Ara bé, de la mateixa manera que defenso que les candidatures úniques són contraproductives, també estic convençuda que cal que l'independentisme tingui una unitat estratègica sobre el com i el quan, una estratègia compartida que en aquests moments està lluny d'aconseguir, i és en aquest objectiu on caldrà que en els propers mesos les organitzacions polítiques hi aboquin els seus esforços i tota la seva intel·ligència política. Quan i com ha de ser el proper embat, perquè aquesta vegada en resultem guanyadors? Com exercirem el dret a l'autodeterminació de manera que el resultat sigui implementable? Segurament no aconseguirem pactar res amb un govern espanyol que ja s'ha vist que, per molt que canviï de color polític, és al·lèrgic a la idea que els seus ciutadans exerceixin el dret a l'autodeterminació, per tant no es pot descartar la unilateralitat. I per això és encara més necessari que, passi el que passi, el resultat sigui avalat per una majoria àmplia. Els aprenentatges de la tardor de 2017 ens permetran afrontar-ho amb més garanties d'èxit, però cal que aprofundim més en l'estratègia de la desobediència civil i ens conscienciem per assumir-ne les conseqüències.

Marina Llansana

Marina Llansana i Rosich és periodista, filòloga i política catalana. És llicenciada en Periodisme per la Universitat Pompeu Fabra i en Filologia Catalana per la Universitat Autònoma de Barcelona. Actualment treballa a Lidera Comunicació, una agència de comunicació cofundada per ella mateixa al servei d'empreses, institucions i associacions. Forma part de la junta directiva d'Òmnium Cultural; des de l'any 2015 en qualitat de vicepresidenta. Vinculada a Esquerra Republicana de Catalunya, va ser-ne la portaveu nacional durant el període 2004-2008. També va ser diputada al Parlament de Catalunya entre el 2003 i el 2010, i Secretària quarta del Parlament del 2003 al 2004. Col·labora habitualment al diari El Punt Avui i és autora, juntament amb Santi Vidal, del llibre *Una Constitució per a Catalunya* (2015).